

Силабус
навчальної дисципліни
«Філософія»
2020-2021 навчальний рік

Освітня програма: «Право»
Спеціальність: 081 Право
Галузь знань: 08 Право
Рівень вищої освіти – перший.

Викладач (і)	Дуденок Валентина Іванівна
Посилання на сайт	Сторінка курсу в електронній системі МУДЛ: URL: https://edu.bdpu.org/course/view.php?id=574 Персональна сторінка на сайті БДПУ: URL: http://bdpu.org/faculties/gef/structure-gef/kaf-istor/composition-kaf-istor/dudenok/
Контактний тел.	0993007015
Е-mail викладача:	Dudenok.vi@gmail.com
Графік консультацій	Середа, 9.35-10.55

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
3 кр., 90 год.	16	14	60	іспит

Семестр: весняний.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: гуманізм, закон, тенденції, розвиток, постмодерн, дискурс, концепт, синергетика.

Предметом навчальної дисципліни є найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства та свідомості.

Метою навчальної дисципліни «Філософія» є поглиблення наявного стану світоглядної культури і навичок абстрактного мислення.

Формування і розвиток сучасної світоглядно-методологічної парадигми студентської молоді неможливе без філософії як теоретичної основи світобачення та певного методу відношення до світу. Філософська культура студента зумовлює як адекватне сприйняття ним навчального матеріалу практично всіх наук, так і виступає передумовою його формування як

особистості. Філософська підготовка студентства зумовлює також ефективність виховної роботи, оскільки підвищує загальну культуру мислення, вміння раціонально відібрати з потоку наукової інформації необхідний матеріал. Оволодіння філософією сприяє становленню самосвідомості, інтелектуальному розвитку, вмінню знаходити оптимальний вихід з ціннісно-кризових ситуацій.

Компетентності та програмні результати навчання:

компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності

програмні результати навчання:

ПРН1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

ПРН2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання

Зміст курсу:

ТЕМА 1. ВИНИКНЕННЯ ФІЛОСОФІЇ

Світогляд. Структура світогляду. Історичні типи світогляду. (міфологія, релігія, філософія як наука.)

Предмет і природа філософського знання. Філософія як специфічний тип знання. Структура філософського знання. Методологія і функції філософії. Еволюція предмету філософії. Теоретичне і духовно-практичне значення філософії. Основне питання філософії. Різновиди ідеалізму. Історичні форми матеріалізму. Поняття вульгарного матеріалізму. Проблема пізнаваності світу. Гносеологічний оптимізм та агностицизм.

ТЕМА 2. ПРОБЛЕМА МЕТОДУ В ФІЛОСОФІЇ

Поняття методу в філософії. Метафізика і діалектика. Поняття діалектики. Діалектика як специфічний метод пізнання і відтворення дійсності. Об'єктивна та суб'єктивна діалектика. Тотожність та відмінність. Протилежність та суперечність. Закони діалектики. Закон та закономірність. Формування діалектичних ідей в античному світі. Діалектика і софістика. Суперечність. Метафізика як вчення про найбільш загальні основи буття.

ТЕМА 3. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ІДЕЇ ГНОСЕОЛОГІЇ

Загальні уявлення про теорію пізнання, її предмет і метод. Поняття “знання” і “пізнання”. Багатоманітність форм пізнання. Поняття “гносеологія” (“епістемологія”). Становлення гносеології в історії філософії та її місце в системі філософського знання. Діалектика як теорія пізнання. Об'єкт, суб'єкт і джерела пізнання. Специфіка агностицизму і скептицизму. Чуттєве і раціональне пізнання. Сенсуалізм і раціоналізм. Проблема розуміння в пізнанні. Основні форми чуттєвого і раціонального пізнання. Розуміння як засіб пізнання. Феномен

іраціональності.

Мислення і досвід. Суперечності мислення та їх джерела. Проблема істини та її критеріїв. Істина: об'єктивна, абсолютна й відносна. Діалектика істинності та заблудження. Мислення і мова. Штучні мови та їх роль в сучасній науці. Чи може мислити машина? Наукове знання, його мова та особливості. Ідея та форми її реалізації.

ТЕМА 4. ФІЛОСОФІЯ СТАРОДАВНЬОЇ ІНДІЇ ТА КИТАЮ.

Виникнення індійської філософії. Ортодоксальні ведичні філософські системи: веданта, міманса, ньяя, вайшешика, санкх'я, йога. Неортодоксальні школи адживіки і чарвака-локаятиків. Ядрічха-вада і свабхава-вада про випадковий збіг обставин та строгу внутрішню закономірність. Основні категорії індійської філософії.

Священні книги китайської освіченості. Онтологія даосизму. «Даодецзин». Конфуціанство. Мен-цзи. Лунь-Юй. Принцип «виправлення імен». Мо - цзи. Легізм законників філософської школи фа-цзя.

ТЕМА 5. АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ.

Гноми «7 мудреців». Пошук першооснови світу в ранніх філософських системах. Мілетська натурфілософія: Фалес, Анаксимандр і Анаксімен. Діалектика Геракліта. Метафізика елеатів. Досократики: магія чисел Піфагора, "стихії" Емпедокла, "нус" Анаксагора. Етичний релятивізм софістики. Даймоніон і маевтика Сократа. Автаркія кініків і гедонізм кіренаїків. Атомізм Левкіппа-Демокріта, Лукреція Кара, Епікура. "Ейдоси" і абсолютний ідеалізм Платона. Неоплатонізм. Енциклопедизм Арістотеля і його вплив на розвиток філософської думки. "Атараксія" скептиків. Фаталізм стоїків.

ТЕМА 6. СЕРЕДНЬОВІЧНА ФІЛОСОФІЯ. ФІЛОСОФІЯ ВІДРОДЖЕННЯ.

Специфіка філософських вимірів світу в Середні віки. Проблема доказу буття Бога. Апологетика. Патристика. Схоластика. Суперечка номіналістів і реалістів про універсалії. Пояснення теодицеї. П'єр Абеляр. Ерігуена. Дунс Скотт. Вільгельм Оккам. Ансельм Кентерберійський. Августин Блаженний. Фома Аквінський.

Поняття гуманізму. Антропоцентризм як основна світоглядна парадигма. Філософія гуманізму. Натурфілософія нового природознавства. Пантеїзм Джордано Бруно. Філософія політики: ідеологія централізованої держави і теорія природного права. Утопічний соціалізм.

ТЕМА 7. ЕНЦИКЛОПЕДИЧНА ФІЛОСОФІЯ ПРОСВІТНИЦТВА.

Енциклопедична філософія Просвітництва: Д.Дідро, Д.Толанд, П.Гассенді, П.Бейль, Вольтер, Кондільяк, Гельвецій, Ламетрі, Гольбах, Географічний детермінізм Ш.Монтеск'є. Проблема походження держави в філософії Ж.-Ж.Руссо. Метафізичний матеріалізм та атеїзм.

ТЕМА 8. НІМЕЦЬКА КЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ. МАРКСИСТСЬКА ФІЛОСОФІЯ.

Трансцендентальний ідеалізм. І.Канта. Діалектика Фіхте і Шеллінга. Суперечність методу і системи в "абсолютному діалектичному ідеалізмі" Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля. Антропологічний матеріалізм Л.Фейербаха.

Марксизм-ленінізм: філософія з позицій гегемонії пролетаріату. Діалектичний та історичний матеріалізм. Матеріалістична діалектика. Політична економія. Науковий соціалізм і комунізм. Діалектика природи. Ленінізм.

ТЕМА 9. ВІТЧИЗНЯНА ФІЛОСОФІЯ. ФІЛОСОФІЯ В РОСІЇ (К.ХІХ - ПОЧ. ХХ СТ.).

Міфологія давніх українців. Духовні витоки української філософської культури. Філософська думка в Україні після розпаду Київської Русі. Розвиток філософських ідей в Україні у ХУІІІ-ХІХ ст. Г.С.Сковорода. Києво-Могилянська академія. “Філософія серця” П.Юркевича. Т.Шевченко, І.Франко.

Богопошукувачі: О.М.Бердяєв, Л.І.Шестов, В.С.Соловйов, П.Флоренський, Г.Шпет. Ідея соборності. Антропоцентричність російської філософії. Революційні демократи: Герцен, Чернишевський, Добролюбов. Символізм А.Ф. Лосєва.

ТЕМА 10. ПОЗИТИВІЗМ.

Позитивізм: виникнення, сутність та етапи розвитку. Огюст Конт про обґрунтування методу позитивного мислення. Філософія махізму. Принцип економії мислення. Постпозитивізм і неопозитивізм. Практична філософія: прагматизм і інструменталізм. Філософія науки: структуралізм. Критична теорія.

ТЕМА 11. ТЕОРІЯ ПСИХОАНАЛІЗУ.

Теорія психоаналізу. Структура психіки з точки зору З.Фрейда. Поняття сублимації. Комплекси Едіпа і Електри. Теорія архетипів К.Юнга. Колективне підсвідоме. Релігія як колективний невроз людства. Філософія психологізму: фрейдизм, біхевіоризм, неофрейдизм.

ТЕМА 12. ФІЛОСОФСЬКА ГЕРМЕНЕВТИКА. ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ.

Герменевтика як метод суспільних наук. Поняття “тлумачення”. Мова як конкретне втілення реальності. Феноменологія Е.Гуссерля. Проблема розуміння в творах Г.Г.Гадамера, Дільтея, Шлейєрмахера. "Філософія життя": Ф.Ніцше.

Екзистенціалізм: М.Хайдеггер, К.Ясперс, А.Камю, Ж.-П.Сартр, Г.Марсель, М.О.Бердяєв, М.Бубер. Поняття пограничної ситуації. Непізнаванність екзистенції.

ТЕМА 13. ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ВЧЕННЯ ПРО ЦІННОСТІ.

Аксіологія як галузь філософського знання. Поняття і основні ідеї аксіології. Поняття цінності і ціннісних орієнтацій. Формування теорії цінностей в історії філософії. Феномени загальнолюдських цінностей та шлях до них. Кризова ситуація як ситуація зміни ціннісних орієнтирів. Сучасні концепції цінностей. Людина, особистість як найвища цінність буття. Гуманізм і проблеми розвитку особистості. Діалектика потреб, інтересів та цінностей. Проблема формування оптимальних потреб, інтересів та цінностей.

ТЕМА 14. АНТРОПОЛОГІЯ: ЛЮДИНА У ФІЛОСОФСЬКОМУ ВИМІРІ.

Поняття філософської антропології. Проблема людини і світу в історії філософії. Сучасні системи філософської антропології. Проблема сутності людини, розвиток уявлень про неї в

історії філософії. Проблема сенсу життя. Суспільство і особистість. Принцип діяльності. Загальні форми людського освоєння дійсності. Проблема відчуження людини в сучасному світі.

Основними формами вивчення дисципліни є: лекції, практичні заняття, написання рефератів, виконання наукових досліджень, написання наукових статей, тестування. Заключний контроль – іспит.

Педагогічний контроль за навчально-професійною діяльністю студентів здійснюється в таких формах:

- а) поточний контроль відбувається за результатами виконання самостійних робіт (опрацювання філософської літератури, написання рефератів, конспектування першоджерел, ведення філософсько-правового словника, складання тестів тощо);
- б) іспит.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Основна увага приділяється вивченню базової літератури, вмінню самостійно мислити, здатності оперувати понятійним апаратом.

Політика щодо дедлайнів та перескладання:

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний). Політика щодо академічної доброчесності: Списування під час контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань під час заняття. Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

Електронне навчання у системі MOODLE, відеопроєктор, ноутбук.

Система оцінювання та вимоги:

При оцінюванні знань, умінь і навичок студентів враховується:

- 1) характер засвоєння наявних знань слухача з дисципліни (рівень усвідомлення, міцність запам'ятовування, обсяг, повнота і точність знань);
- 2) якість актуалізації слухачем знань із предмету (логіка мислення, аргументація, послідовність і самостійність викладу, культура професійного мовлення);
- 3) рівень оволодіння відомими прийомами аналізу соціальних фактів, сформованості умінь і навичок використання засвоєних знань на практиці;
- 4) прояв творчості й самостійності в навчально-пізнавальній діяльності;
- 5) якість виконання.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Форма підсумкового контролю успішності навчання : іспит.

Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для іспиту:

Поточне тестування та самостійна робота											іспит	сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4			Змістовий модуль 5		Зміст Модуль 6		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	50	100
5	5	4	4	8	4	4	4	4	4	4		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Список рекомендованих джерел

Основні

1. Антологія мировой філософії: В 4 т.-М., 1971;
2. Булатов М. О. Філософський словник.-К.: Стилос, 2009.-574 с.
3. Воронюк, О.Л. Філософія: підручник для ст-ів вищих навч. закладів / О Л Воронюк. — 2-е видання. — К.: Медицина, 2015. — 224 с.: іл.
4. Данильян, О. Г. Філософія. –Х.:Право, 2015.-432 с.
5. Історія філософії. (А.К.Бичко, І.В.Бичко, В.Г.Табачковський) К.: Либідь, 2001

6. Кислюк К. В. Філософія: навч. пос. – К.: Кондор, 2016.
7. Пазенок В. С. Філософія: Навч. пос. – К.: Академвидав, 2008. -280 с.
8. Причепій Є. М. Філософія: підручник.-К.: Академвидав, 2009. -592 с.
9. Сучасна зарубіжна соціальна філософія. – Хрестоматія: Навч. пос. / Упорядник: Віт. Лях. - К., 1996;
10. Філософія як історія філософії: Підручник./ За ред. Ярошовця В.І. – Київ.: Центр учбової літератури, 2010.
11. Філософія, логіка, філософія освіти: кредитно-модульний курс / за ред. Р.О. Додонова, Л.І. Мозгового. — К.: Центр учбової літератури, 2014. — 512 с.: іл.
12. Філософія: Навч. – методичний посібник / За ред. Маленкова та ін. – Х. : «Одісей», 2004.
13. Філософія: підручник / За ред. М.І Горлача .- Харків, 2000.
14. Філософський словник / За ред. В.І.Шинкарука.-2 вид., перероб. і доп.-К., 1986.
15. Філософський словник соціальних термінів /За ред. В. П. Андрущенко.- К.-Х.:РИФ, 2005.
16. Філософія: від витоків до сьогодення: хрестоматія / За ред.. Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2012. – 621 с.

Додаткові

17. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. – К, 1996;
18. Аристотель. Соч. В 4 т. М., 1975. Т.1.;
19. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук, Т.1-3. М., 1974-1977;
20. Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій. – К., 1996;
21. Гусев В. І. Західна філософія Нового часу. XVII- XVIII ст.-К.: Либідь, 2000. - 368 с.
22. Ж.П.Сартр. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов.-М., 1989.
23. Камю А. Миф о сизифе. Ессе об абсурде. // Сумерки богов.-М., 1989.
24. Кант И. Критика чистого разума //Соч.-М.,1964.-Т.3;
25. Кант И. Трактаты и письма. М., 1980;
26. Кисляков В.П. Вступ до філософії науки:навчальний посібник.За наук.ред.О.М.Дубового.- Миколаїв:Видавництво НУК, 2011.
27. Огородник І.В., Русин М.Ю. Українська філософія в іменах: Навч. пос. /За ред. М.Ф.Тарасенка. – К., 1997;
28. Степин В.С. Философия науки. Общие проблемы. М.:Гардарики, 2006.
29. Шеллинг Ф.В.Й. Система трансцендентального идеализма. //Соч.-М.,1987.-Т.1;

Інформаційні ресурси

1.	Міжнародний журнал "ScienceRise".	Основним завданням журналу є публікація наукових статей з метою поширення найбільш актуальної та важливої інформації в різних напрямках науки.
2.	Збірник наукових праць "Гілея: науковий вісник".	Фахове видання з філософських, політичних та історичних наук.
3.	Електронна бібліотека.	Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса

		Шевченка.
4.	Студентська бібліотека "Читалка".	Бібліотека пропонує безкоштовні електронні підручники з філософії.
5.	Бібліотека світової літератури.	Бібліотека поповнювалася хронологічно, починаючи з давньогрецької літератури. На сьогодні більш-менш повно представлена давньогрецька та давньоримська література, Середньовічна література, а також література для дітей.
6.	Философский словарь.	Електронна бібліотека з філософії.
7.	Філософський портал.	Стэнфордская философская энциклопедия: переводы избранных статей. Электронная библиотека.
8.	Бібліотека підручників з філософії.	Бібліотека філософської літератури кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка.